

جدول تجزیه افعال قرآن / تألیف محمدحسین محمدی - قم: شمیم قلم،

۱۳۹۰

ص. ۳۵۲

ISBN: 978-600-5900-09-5 ریال: ۵۵۰۰۰

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

۱. قرآن - صرف و نحو - جدولها و نمودارها. ۲. زبان عربی - صرف - جدولها و نمودارها. ۳. زبان عربی -

صرف - راهنمای آموزشی. الف. ذوالفقاری، علیرضا ۱۳۶۰. ب. محمدی، محمدحسین، ۱۳۴۵ - ج. عنوان.

ج ۷۶۳

۲۹۷/۱۵۳

BP۸۲۷/۴

نام کتاب: ..... جدول تجزیه افعال قرآن

مؤلف: ..... محمدحسین محمدی

انتشارات: ..... شمیم قلم

ناشران همکار: ..... صالحان - آثار دانشوران - عصر غیبت

چاپ: ..... دژ

تیراژ: ..... ۳۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: ..... اول / ۱۳۹۰

امور فنی: ..... هوشنگ مرادی پینوندی

قیمت: ..... ۵۵۰۰ تومان

مراکز پخش:

* قم / خ انقلاب (چهارمردان) / رویروی مسجد باب الجنة / بین کوچه ۴۱ و ۴۳ / پلاک ۹۶۹ /

انتشارات شمیم قلم / تلفن: ۷۸۳۸۸۳۵ - ۰۲۵۱ همراه: ۰۹۱۲۶۵۳۰۰۶۴

* قم / خ ارم / پاساژ قدس / طبقه آخر / پلاک ۱۷۶ / انتشارات صالحان / تلفن ۷۸۳۲۷۰۷ - ۰۲۵۱ -

۰۹۱۲۱۵۲۱۵۸۴

جدول

تجزیہ افعال قرآن

www.ketabkhan.com

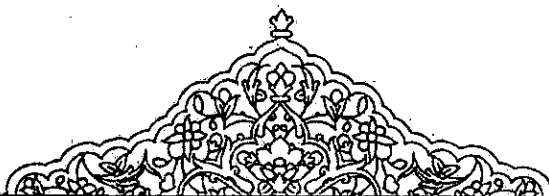
مؤلف: محمد حسین محمدی

فهرست عناوین

- ۷ ..... پیش گفتار
- ۱۳ ..... سوره مبارکه حمد
- ۱۳ ..... سوره مبارکه بقره
- ۹۲ ..... سوره مبارکه آل عمران
- ۱۳۶ ..... سوره مبارکه نساء
- ۱۸۳ ..... سوره مبارکه مائده
- ۲۲۰ ..... سوره مبارکه انعام
- ۲۶۱ ..... سوره مبارکه اعراف
- ۳۱۱ ..... سوره مبارکه انفال
- ۳۲۸ ..... سوره مبارکه توبه

پیش گفتار

«به نام نامی نامی که جز او نامی نیست»

بر ارباب فن، پوشیده نیست که در میان علوم پایه‌ی حوزوی، ادبیات عرب (ادب عربی) - اعم از علومی همچون صرف، نحو، معانی، بیان و غیره - از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

اهمیت این علوم به این دلیل است که ابزاری هستند برای استفاده از متون عربی که سرآمد آنها، قرآن مجید (معجزه‌ی جاویدان پیامبر گرامی) و کلام نورانی معصومین علیهم‌السلام است.

آنچه در مدارس علمیه به عنوان صرف و نحو خوانده می‌شود، بیشتر جنبه‌ی غیر کاربردی (تئوری) دارد و کمتر به کاربردی کردن این علوم پرداخته می‌شود و این ضایعه‌ای جبران ناپذیر و اسف بار است که علومی که کاملاً کاربردی هستند تنها در حد تئوری خوانده شود و کمتر به جنبه‌ی کاربردی آن توجه شود.

مباحث علم صرف، جزو کلیدی‌ترین و اصلی‌ترین علوم عربی است و فهم معارف الهی است در عین حال آن چنان که باید و شاید به مباحث صرف اهمیت داده نمی‌شود.

در این کتاب (سه جلدی) حدود هجده هزار فعل قرآنی در قالب ده سؤال و جدول مورد بررسی قرار گرفته است.

اکنون توجه خوانندگان گرامی را به چند نکته جلب می‌کنیم:

۱. نشانی آیات بر اساس قرآن مشهور عثمان طه است.
۲. روایت و قرائت معیار، روایت حفص از (قرائت) عاصم است.
۳. هرگاه فعلی مشمول مفاد ستونی نشود، مطلبی در جدول مربوطه نوشته نشده و به جای آن، خط تیره گذاشته شده است به عنوان مثال فعل ناقص «كَانَ» چون نه لازم است و نه متعدی در ستون لازم و متعدی، علامت خط تیره گذاشته شده است.
۴. هر گاه درباره‌ی فعلی، مهموز یا مضاعف نوشته شده باشد حتماً صحیح می‌باشد زیرا اگر فعلی هم مهموز باشد و هم معتل نوشته می‌شود مثلاً: أَثْن = مهموز و ناقص.
۵. افعال متعدی به حرف جرّ بر دو دسته‌اند: آن افعالی که معنایشان توسط حرف جرّ تغییر یافته (متعدی بمعنی الاخص)، در این کتاب، متعدی درج شده‌اند (مثل ذَهَبَ در ذَهَبَ اللهُ بنورهم) ولی آن افعالی که معنایشان توسط حرف جرّ تغییر نیافته است (متعدی بمعنی الاعم)، لازم درج شده‌اند (مثل رَضِيَ در رَضِيَ اللهُ عنهم).
۶. هر جا مجرد گفته شده، منظور ثلاثی مجرد است و در رباعی‌ها، مجرد و مزید از هم تفکیک نشده است.

۷. اگر اداء جزم یا نصب در ظاهر کلام وجود داشته است، همراه فعل مضارع آمده

است و نیز در وزن (مثل أَنْ تَكْتُبُوا بر وزن أَنْ تَفْعُلُوا) ولی اگر اداة جزم یا نصب در ظاهر کلام وجود نداشته بلکه در تقدیر بوده، ذکر نشده‌اند (مثل فادع لنا ربک یُسینُ که فعل مذکور تقدیراً در جواب طلب- امر- مجزوم و بر وزن یَفْعَلُ است)

۸. در مورد افعال معتل در ستون مربوط به «نوع کلمه» باید معتل نوشته شود ولی ما به نوع فعل معتل، مثل مثال، اجوف، ناقص و لفیف تصریح نموده‌ایم.

۹. ظاهراً باید گفت که افعال قرآن می‌بایست با توجه به قراین و فضای آیات، ترجمه شوند مثلاً فعل «تَمَتَّعَ» (بقره/۱۹۶) در آیه‌ی شریفه‌ی «فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعِمْرَةِ إِلَى الْحِجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ» با توجه به قید «بِالْعِمْرَةِ» می‌تواند چنین ترجمه شود «ختم کند (عمره را)»^۱ در حالی که فعل «تَمَتَّعَ» اگر فی نفسه و بدون در نظر گرفتن کاربردش در قرآن، می‌تواند به معنای «لَذَّتْ برد»، «بهره برد»، «ازدواج موقت کرد»، «حق تصرف یافت» ترجمه شود و... این مقوله - به جهت برخی از مسائل همچون کمبود وقت - مورد دقت قرار نگرفته است.

۱۰. بنا بر برخی از دلایل همچون تمرین، تکرار و ملکه شدن تجزیه‌ی افعال در اذهان، فعل‌های تکراری را حذف نکرده‌ایم. به عنوان مثال در قرآن کریم ۳۲۲ مورد فعل «قالوا» وجود دارد که همه‌ی این موارد مشابه را در این اثر آورده‌ایم که گفته‌اند: الدرسُ

حرف و التَّکرارُ أَلْفٌ^۱

۱۱. در طرح اولیه ستونی برای شماری قواعد اعلال به کار رفته در افعال معتل در نظر گرفته شده بود که با توجه به محدودیت ابعاد صفحه در قطع وزیری، ستون مذکور حذف شد.

۱۲. افعال منفی توسط مای نافیه همراه با حروف نفی آورده شده است. مانند «ما یخدعون» (بقره / ۹) ولی انواع مای دیگر آورده نشده مثل مای تعجیبیه و مای موصوله و... مانند «ما اصبر» (بقره / ۱۷۵) «ما أنزل» (بقره / ۴).

۱۳. تجزیه افعال قرآن در برخی موارد بسیار دقیق است که حتی بعضی از طلاب و دانشجویان فاضل و درسخوان نیز دچار مشکل یا اشتباه می‌شوند. به عنوان مثال کلمه «رَقَّتْ» در آیه ۱۹۷ سوره بقره (فَمِنْ فَرَضٍ فَيُهَنِّ الْحِجَّ فَلَا رَفْثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحِجِّ) را فعل ماضی منفی می‌پندارند در حالی که این کلمه، اسم (اسم لای نفی جنس) است و یا کلمه «جزا» در آیه ۱۲ سوره انسان (و جَزَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَ حَرِيرًا) را اسم می‌پندارند در حالی که این کلمه، فعل است و یا مثلاً کلمه «اقذفیه» در آیه ۳۹ سوره طه (اِذَا وُحِیْنَا اِلَیْهِمْ مَا یُوحِیْ اَنْ اَقْذِفِیْهِ فِی التَّابُوتِ فَاقْذِفِیْهِ فِی الْیَمِّ) را متشکل از «اقد» و «فیه» تصور می‌کنند در حالی که کلمه «اقذفیه»

۱. به قول عماد اصفهانی، اَنِّی رَأِیتُ اَنَّهُ لَا یَکْتُبُ اِنْسَانٌ کِتَابًا فِی یَوْمِهِ اِلَّا قَالَ فِی غَدِهِ لَوْ غَیَّرَ هَذَا لَکَانَ اَحْسَنَ وَلَوْ زَیْدٌ کَذَا لَکَانَ یَسْتَحْسِنُ وَلَوْ قَدَّمَ هَذَا لَکَانَ اَفْضَلَ وَلَوْ تَرَکَ هَذَا لَکَانَ اَجْمَلَ وَ هَذَا مِنْ اعْظَمِ الْعَمْرِ وَ هُوَ دَلِیلٌ عَلٰی اسْتِیْلَاءِ النِّقْصِ عَلٰی جَمَلَةِ الْبَشَرِ. سیمای فرزندگان، ص ۲۷، به نقل از «مجمع الادباء»

متشکل از فعل مفرد مؤنث مخاطب «اقدفی» و هاء ضمیر است و حروف اصلی این کلمه «ق.ذ.ف» است (به عبارت دیگر، آیه‌ی مذکور دارای یک عدد حرف جرّ «فی» است نه سه عدد)

۱۴. اگرچه به نظر ما امر (همانند نهی) تنها دارای ۶ صیغه است - چون حضور شخص مأمور و منهی لازم است - ولی در عین حال به جهت برخی از دلایل از جمله همسو شدن با مطالب کتب درسی حوزه امر را دارای ۱۴ صیغه فرض کرده‌ایم. به عنوان مثال شماره‌ی صیغه‌ی «قولوا» را ۹ ثبت کرده‌ایم (نه ۳).

۱۵. اساتید محترم می‌توانند برگه‌های تکمیل نشده این طرح را به عنوان تمرین آیات در اختیار فراگیران قرار دهند تا آنان موارد خواسته شده را تکمیل نموده و بر اطلاعات قرآنی خود (در زمینه‌ی افعال قرآن) بیفزایند

۱۶. قابل ذکر است که این اثر با شتاب به زیور طبع آراسته شده. لذا پیدا شدن اغلاط در آن، امری بدیهی است.

۱۷. در این مجال لازم است از دو تن از اساتید ادبیات حوزه علمیه قم حجج اسلام استاد هاشمیان و استاد قنبری تشکر نمایم.

۱۸. لازم است از مؤلف محترم استاد محمد حسین محمدی که در راه تالیف و نشر این اثر زحمات فراوانی را متحمل شدند تشکر و قدردانی نمایم.

۱۹. محصول کار بشر عادی و غیر معصوم، از اشتباه و نقص (و تناقض) خالی نیست. از این رو از خوانندگان محترم و فاضل می‌خواهیم که اشتباهات این اثر را تذکر دهند.

تیر ماه ۱۳۹۰ برابر با رجب المرجب ۱۴۳۲

حوزه علمیه برادران استان گلستان